

L'equip d'Info TV enregistrava a Tàrbena una escena del seu documental *Valencians de Mallorca*, sobre la repoblació balear de la Marina. Cinc dones jugaven a *ginebra*, un joc de cartes molt estès a la població, i de sobte van començar a parlar de l'emigració valenciana a Algèria. Tres d'elles hi havien estat, i de records, en tenien a cabassos.

A Juli Esteve, periodista i responsable de la productora, de seguida li va quedar clar que aquella història també mereixia un DVD. Qui més qui menys n'ha sentit a parlar, dels *pied-noirs* alacantins que van fer cap a Orà, l'Alger i tants altres indrets de la que aleshores era colònia francesa. Hi ha el llibre *Alacant, 30.000 pied-noirs* (Tres i Quatre, 1968), escrit per Antoni Seva Llinars a instàncies de Joan Fuster, i *Els valencians d'Algèria (1830-1962). Memòria i patrimoni d'una comunitat emigrada*, d'Àngela Rosa Menages i Joan Lluís Monjo (Edicions del Bullent, 2007), però encara no hi havia un treball audiovisual que s'hi acostara amb deteniment.

De l'agost del 2011 fins al juny d'enguany, Esteve s'hi va abocar de ple, conjuntament amb els tècnics Esther Albert i Antoni Arnau. L'assessorament de Monjo i de Menages –natural d'Algèria– va ser providencial, i el resultat de tot plegat és, en paraules d'Esteve mateix, insuperable: “Jo no ho sé fer més bé”, una afirmació que s'adiu amb la qualitat del producte i que és una garantia per a qui ja coneix la trajectòria d'Info TV, que aspirava a gestionar algun canal de TDT i es va quedar sense. La concessió de llicències de la Generalitat Valenciana, que es remunta al 2005, ha estat anul·lada ara pel Tribunal Suprem, que ha censurat, sense embuts, la manca de pluralisme que va guiar aquelles adjudicacions.

Malgrat això, Info TV, reconvertida en productora, demostra cada vegada més la seua capacitat d'elaborar peces tan reeixides com aquesta o com l'anterior, *La batalla del Varsòvia*, estrenada recentment a Tolosa de Llenguadoc.

Algèria, el meu país, però, va algunes passes més enllà. La magnitud de la història que s'hi explica no es podia condensar en una hora. N'han fet falta més de dues, el màxim que han pogut sintetitzar les més de 70 hores de tes-

El vaixell Stanbrook, amb 2.700 persones a bord, va salpar del port d'Alacant el març del 1939, quan la victòria de Franco ja era una evidència. Va fer cap a Orà.

Exiliats a casa seua

Del 1830 al 1962, desenes de milers de valencians emigraren a Algèria a la recerca d'una vida més bona. Després, molts van marxar sense voler-ho. Info TV ens ho explica en un documental extraordinari.

timonis enregistrades a l'efecte. “Mai no havíem tingut un tema de tanta força entre mans”, assegura Esteve, “cosa que ens generava molta responsabilitat, perquè no volíem decebre les expectatives que ens vam crear”.

El documental consta de dues parts. A la primera se succeeixen els testimonis directes i tot d'imatges facilitades per Monjo i Menages. “Els nostres valencians d'Algèria s'hi han buidat, literalment; han obert cors i ments per contar-nos les coses bones i les dol-

tes”, diu Juli Esteve. Gent de Polop, la Nucia, Xaló o Callosa d'en Sarrià que releguen a un paper merament testimonial la *veu en off*. La segona part, més historicista, narra el context polític que van haver de viure i que, finalment, com a conseqüència de la independència assolida el 1962, ara fa tot just mig segle, va impulsar la majoria d'ells a regressar cap a casa. Ací abunden les imatges d'arxius televisius i cinematogràfics de l'època, tant de francesos com del Regne Unit i dels Estats Units.

El flux d'emigrants valencians cap a Algèria va ser constant durant un segle i quart. La Marina, la conca del Vinalopó, l'Alacantí i el Baix Segura, comarques empobrides per l'escassetat d'aigua i la poca industrialització, van veure com molts dels seus veïns feien les maletes i creuaven la Mediterrània. O l'oceà Atlàntic, perquè n'hi hagué que van establir-se a l'Argentina o els Estats Units, entre més llocs.

La crisi de la fil·loxera –a l'inici del segle passat– va arruïnar els camps i va aguditzar aquest fenomen, com també la guerra i la postguerra. “Si l'emigració sempre resulta dura, per a aquells qui havien perdut una guerra fins i tot ho era més”, diu Esteve.

EL TEMPS

Algunes instantànies dels valencians que van establir-se a Algèria del 1830 al 1962. S'hi van adaptar fàcilment i van trobar la felicitat que a casa no tenien. Allí van obrir negocis, van cuidar xiquets... I se'n van tornar amb la mateixa pena que hi havien arribat.

Aquests, a més, van tocar el dos una vegada Charles de Gaulle va decidir de concedir el dret d'autodeterminació al poble algerià. Quedar-s'hi implicava risc de mort.

Esteve estima que “vora 200.000 del milió d'europes que hi havia a Algèria el 1962 eren originaris del País Valencià”, principalment de les comarques meridionals. N'hi havia d'unes altres, i de Menorca, Múrcia, Almeria i Albacete, però són els de la Marina que eren un contingent de primer ordre. Acostumats a emigrar a la Ribera, el Delta de l'Ebre o la Camarga a fer l'arròs, marxar de casa no era una novetat.

Sí que ho era fer-ho per sempre més, però el premi s'ho valia. A Algèria, sota el domini francès, un treballador valencià cobrava vint vegades més que no a la seua població nadiua. Els primers, al segle XIX, van treballar molt dur en la construcció de carreteres, de vies de ferrocarril o d'edificis. Més tard, es dedicarien sobretot a feines agràries, més còmodes i més ben retribuïdes.

La més bona posició dels seus descendents va possibilitar que els nous vinguts del segle XX obriren els seus propis negocis, esdevingueren mestres o cuidaren nadons a casa d'altri. “Estar en amo era una cosa ben habitual. Els

francesos s'estimaven més una ciutadana espanyola que no una d'algeriana: les consideraven més netes i feineres”, raona Esteve.

La transmissió oral de la llengua no es va escapar fins la quarta generació, un cop ja resultava difícil de mantenir-la a l'àmbit familiar. Fins aleshores, però, el català va regnar a les llars dels immigrants valencians i fins i tot, segons contenen testimonis en el documental, no resultava gaire difícil de sentir-lo parlar als musulmans. I a l'inrevés, tot de paraules presents al vocabulari contemporani de la Marina són producte del contacte amb el francès: la batura (el cotxe, *la voiture*) o la bolangeria (la pastisseria, *la boulangerie*), per exemple. Un dels extrems que inclou el DVD editat per Info TV en parla, a bastament. Un altre fa referència als emigrants balears.

I és que hi hagué barris de majoria valenciana aclaparadora —especialment, Bab-el-Oued, a l'Alger— i poblacions en què la presència maonesa era majoritària, com ara Fort de l'Eau. Els cognoms catalans hi sovintejaven tant com la llengua, però molts dels algerians es pensaven que es tractava del castellà.

Qui va tornar va arribar amb tot de costums —gastronòmics, sobretot— que encara perviuen a les seues comarques.

Se senten com exiliats a casa seua, fins al punt que encara se'ls escapen llàgrimes dels ulls, quan hi pensen. Consideren Algèria el seu país i lamenten els esdeveniments històrics que els van obligar a dir-li adéu. El documental explica amb precisió el procés descolonitzador i la creació de l'OAS, un apartat que, en paraules de Juli Esteve, és el “més dramàtic, et prem el cor al minut 1 i no l'amolla fins al final”.

El documental, que ja ha estat estrenat a diversos municipis de la Marina, es presenta a l'Aula Magna de la Universitat de València —edifici de La Nau— aquest 25 d'octubre a les 19 hores. Cinc dies més tard arribarà el torn de la Universitat Politècnica de València, en aquest cas al seu paranimf i a les 18.30 h. Abans, els dies 18, 19 i 23, s'haurà vist respectivament a Gandia, Pego i Elx, i a continuació, els dies 26 i 31, es projectarà a Benidorm i Pedreguer.

Més enllà d'aquests visionats, el treball d'Info TV és la demostració que, malgrat la manca de mitjans, una televisió de qualitat és possible. Un treball antològic que val la pena d'assaborir de tant en tant. Al web www.infotelevisio.com se'n poden adquirir còpies.

Victor Maceda